

Zrozumieć Kościoły

— KSIĄŻECZKA EDUKACYJNA —

Zrozumieć Kościoły

Niniejsza książka prezentuje budowle sakralne różnych wyznań, związanych z historią i kulturą regionu Dolnego Śląska, które odwiedziliśmy w ramach projektu edukacyjnego „Zrozumieć kościoły”. Autorami publikacji są dzieci i młodzież ze szkół obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz edukatorzy i przewodnicy sudeccy, uczestniczący w wycieczkach i warsztatach. Opowiemy Wam tu o kilku ciekawych obiektach sakralnych, patrząc na nie oczami budowniczych i architektów, duchownych, miłośników historii oraz młodych podróżników.

Paweł Chowaniec, Marcel Czyż, Emilia Florczyk, Andżelika Gawryś, Zuzanna Karankiewicz, Maja Kicior, Alan Kimaczyński, Kinga Król, Karol Kucharski, Antoni Kurcz, Karol Kurzej, Alicja Liberek, Ignacy Łazuta, Frank Łukawski, Dorian Macias, Gabriela Okła, Zuzanna Orgacka, Lena Przewłocka-Woźniak, Mateusz Przysaś, Krzysztof Sokołowski, Roch Staśkiewicz, Jakub Włodarski, Tymoteusz Wrona, Natalia Żukowicz

Ilustracje

Alicja Liberek
Lena Przewłocka-Woźniak
Gabriela Okła
Zuzanna Karankiewicz

Koordynatorzy

Katarzyna Matuła
Justyna Meissner
Anna Motyka
Maciej Meissner

Opracowanie graficzne

Marcin Sikora

Zrozumieć Kościoły

Zaczniemy od tego, że:

na świecie jest wiele różnych religii i wyznań religijnych.

Opowiemy Wam o kilku z nich, związanych z historią i kulturą regionu Dolnego Śląska. Odkrywajcie, rozwiązujcie zadania, kolorujcie, bawcie się dobrze.

Świątynie, kościoły i inne budowle sakralne powstawały od zarania dziejów. Budowano je w różnych stylach architektonicznych, najczęściej odpowiadającym danej epoce. Podobnie jak zmieniały się trendy w budownictwie, zmieniały się religie na świecie. Niektóre religie stawały się globalne, inne pozostawały w sferze lokalnej. Zmieniało się też postrzeganie wiary i Boga, a ludzie nie zawsze zgadzali się ze sobą w kwestii interpretacji Pisma Świętego. Na tym tle powstawały też konflikty, w wyniku których dochodziło do rozłamów w kościołach. To wszystko możemy zobaczyć oglądając budowle sakralne, gdzie kościoły jednego wyznania charakteryzują się przepychem i bogactwem, a kościoły innego wyznania prostotą i skromnością. Jest jednak element wspólny wszystkich kościołów – to obecność symboliki, czyli znaków rozpoznawalnych w każdym wyznaniu oraz wyposażeniu i sposobie projektowania budowli. Książeczka opisuje prostym językiem wiele zagadnień i terminów, które wydają się trudne i zawiłe oraz w sposób możliwie przystępny dla młodzieży, wyjaśnia podobieństwa i różnice w kościołach różnych wyznań.

Zrozumieć Kościoły

Czy wiesz, że:

słowo kościół może mieć różne znaczenia?

Kościółem nazywamy nie tylko budynek, ale także może oznaczać organizację wyznawców lub wspólnotę wierzących.

WIEŻA

Miejsce gdzie najczęściej instalowane są dzwony.

NAWA

czyli miejsce dla wiernych.

PREZBITERIUM

czyli miejsce dla kapłanów.

PORTAL

czyli ozdobne obramowanie drzwi.

TRANSEPT

Poprzeczna nawa przed prezbiterium.

APSYDA

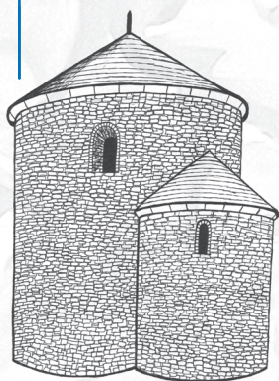
Półokrągłe lub owalne pomieszczenie dostawione do boku kościoła.

Dowiedz się co to jest.
Zeskanuj kod QR.

Zrozumieć Kościoły

Kościół może przyjmować różne formy w zależności od stylu, w jakim jest budowany. W tym miejscu możesz zapoznać się ze stylami w architekturze, które spotkasz w kościołach opisywanych wyżej.

ROMANIZM

Jeżeli kościół ma małe okna, prosty kształt to najpewniej wybudowano go w stylu romańskim.

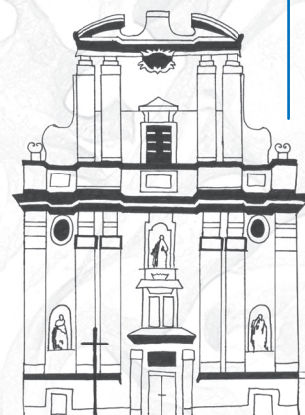
GOTYK

Jeżeli kościół jest strzelisty, od razu rzucają się w oczy łuki i bardzo wysokie okna z witrażami mówimy, że powstał w stylu gotyckim.

RENEZANS

Kościół posiadający zewnętrzne kolumny, piękne zdobione otwory drzwiowe, są bardzo harmonijne, zostały zbudowane w stylu renesansowym.

BAROK

Jeżeli kościół jest bogato zdobiony, widzimy w nim pełno marmuru, łączy różne formy dekoracji możemy przypuszczać, że stworzono go w stylu barokowym.

Zrozumieć Kościoły

Oczywiście kościoły mogą przybierać także inne kształty, wymieniliśmy tutaj jedynie style architektoniczne najpopularniejsze w naszym regionie.

KLASYCYZM

W przypadku gdy kościół powstał na planie elipsy lub prostokąta, jest umiarkowanie udekorowany i daje poczucie porządku, mówimy o kościele w stylu klasycystycznym.

HISTORYZM

W historii architektury pojawił się również trend naśladowania minionych epok. Trend ten nazywamy historyzmem, więc czasem kościół wyglądający na bardzo stary w rzeczywistości jest dużo młodszy.

MODERNIZM

Kościół, który nie ma dekoracji zewnętrznych, posiada prostą konstrukcję, zbudowany jest z betonu, mówimy, że powstał w stylu modernistycznym.

Zrozumieć Kościoły

Zadanie 1

Używając szyfru, znajdź słowa i zobacz co znaczą. W tym szyfrze, aby odczytać hasło, należy podmienić literę górną z dolną lub dolną z górną, np. A z M lub M z A.

SZYFR

A	N	B	O	Ć	P	E	S	F	T	H	W	J	Z	L	Ż
M	Ą	Ń	C	Ó	D	R	Ę	Ś	G	U	I	Y	K	Ż	Ł

PRZYKŁAD

PCA > DOM

1

R	D	W	G	M	Ś	W	H	A

Jest to napis na płycie nagrobnej upamiętniający lub sławiący zmarłego. Płyty takie, często były wbudowane w ściany kościołów i poświęcone osobie ważnej dla danej społeczności lub regionu.

2

Z	M	G	R	P	E	M

Czy wiesz kiedy możemy tak powiedzieć o kościele?
Mówimy tak wtedy, kiedy kościół jest siedzibą biskupa.

3

Ę	G	M	Ż	Ż	R

Zastanawiałeś się kiedyś jak nazywają się drewniane lub kamienne pojedyncze siedziska, umieszczone pod ścianą kościoła?
To jest właśnie słowo, którego szukasz.

Zrozumieć Kościoły

4

Z	E	J	D	G	M

Z języka greckiego znaczy to tyle, co kryjówka. Jest to pomieszczenie pod posadzką kościoła, w którym przechowywano relikwie, bądź chowano osoby ważne lub zasłużone dla danej społeczności.

5

Z	M	D	Ż	W	O	M

Tak nazywa się budowla sakralna, mniejsza od kościoła.

6

Ś	E	R	Ę	Z	W

Są to obrazy malowane na ścianie – na mokrym tynku – i mogą przybierać różne formy.

7

K	M	Z	E	J	Ę	G	W	M

Jest to boczne pomieszczenie w kościele, gdzie kapłani przygotowują się do odprawiania obrzędów liturgicznych.

8

I	W	G	E	M	Ł

Czy wiesz jak nazywa się ozdobne wypełnienie okna? Tak właśnie nazywamy różnokolorowe szkło, montowane w ołowianych ramach, prezentujące świętych lub naturę.

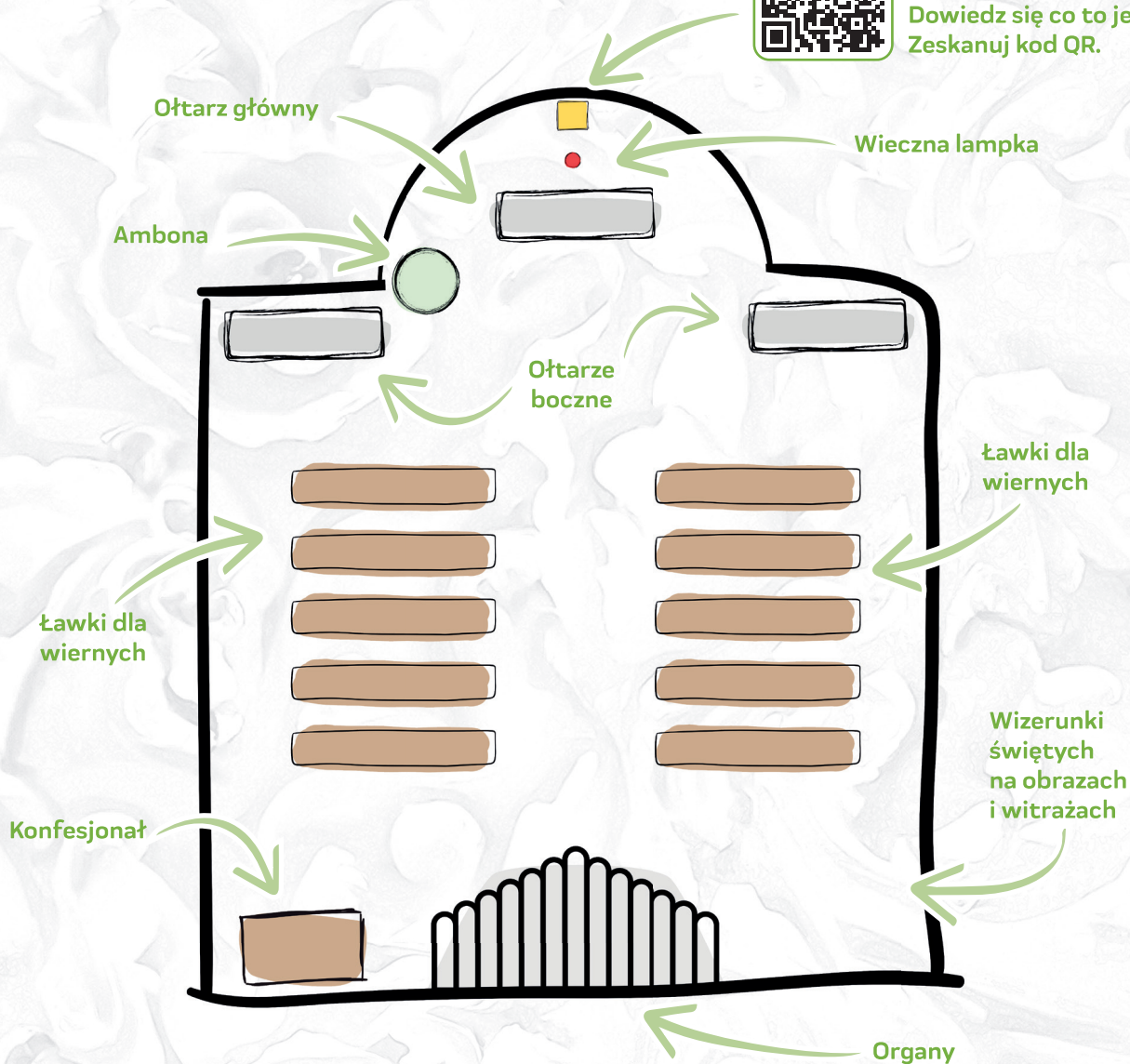
Kościół katolicki

Jest jednym z głównych odłamów chrześcijaństwa. Nazwa wywodzi się od greckiego słowa „katholikós”, które znaczy tyle co: powszechny. Dlatego Kościół katolicki nazywany jest też Kościołem powszechnym. W katolicyzmie istnieje wiele nurtów tego wyznania, a najpopularniejszą wspólnotą w Polsce jest Kościół Rzymskokatolicki.

Na rysunku pokazaliśmy charakterystyczne elementy budowli kościoła katolickiego.

Dowiedz się co to jest.
Zeskanuj kod QR.

Opracowano na podstawie Kościoła Św. Anny w Wałbrzychu.

WIZERUNKI ŚWIĘTYCH NA OBRAZACH I WITRAŻACH

W Kościele katolickim uważa się, że poza Bogiem, cześć powinno się oddawać również ludziom zasłużonym przez to, że w szczególny sposób zapisali się jako uczniowie i naśladowcy Boga. Katolicy tłumaczą to faktem, że przyglądając się życiu świętych, mamy szansę upodabniać się do nich.

OŁTARZE

Kościoły katolickie mogą posiadać wiele ołtarzy. W prezbiterium, czyli miejscu gdzie księża odprawiają mszę, znajduje się ołtarz główny, a w nawach mogą znajdować się mniejsze ołtarze boczne i dzięki temu jednocześnie może odbywać się wiele liturgii.

WIECZNA LAMPKA

Według Kodeksu Prawa Kanonicznego, przed każdym tabernakulum, powinna palić się wieczna lampka, podkreślająca obecność Chrystusa i wyrażająca oddawaną mu cześć. Ponadto, miłość do Boga jest wyrażona przez jej czerwony kolor, a lampka powinna świecić bez przerwy.

- Kapłan w kościele katolickim nazywany jest księdzem.
- Szata jaką nosi ksiądz to sutanna.
- Elementem charakterystycznym jest koloratka, czyli biały kołnierzyk.

Zadanie 2

Pokoloruj w podanym kolorze opisane kratki, przepisz słowa w odpowiednie pola i dowiedz się co znaczą.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	AR	KON	TO	POR	NOC	OR	KWI	FU	WA	PI
2	MY	LA	TRU	MON	BEK	LY	FE	HOT	STU	ZOW
3	BA	KOL	TA	GO	PLA	WYN	GRA	KLU	POT	LÓ
4	HO	BER	HU	PIĄ	KLY	MUS	FIT	ST	DUR	TOK
5	BE	MIT	UL	CY	GR	ST	HA	UTA	IC	ER
6	KLĘ	ASZ	SJO	WE	NA	AS	ŁOT	UG	KU	SŁU
7	MAK	NAT	CZE	GWI	PROM	TRO	ACZ	MEI	SE	KLU
8	ĆM	SZA	NAK	RAN	ER	PLI	DRW	IA	HIH	NAŁ
9	AKR	CIT	MAT	WRE	PAS	ŁA	FIU	URN	TĄ	ALA
10	CJA	TLI	LUM	KET	TAG	MAP	WŁO	DAL	TOR	JU

Pokoloruj na pomarańczowo

A4

H4

H8

Pokoloruj na zielono

D2

F5

D8

A10

Pokoloruj na czerwono

C3

B4

E6

I6

C10

Pokoloruj na żółto

B1

G2

C6

J8

Pokoloruj na szaro

F1

B7

Pokoloruj na niebiesko

I2

F9

Słowo to, z języka łacińskiego oznacza ofiarę. Najczęściej jest to chleb w formie okrągłego opłatka, ozdobiony krzyżem, używany przy sprawowaniu mszy świętej.

Jest to naczynie liturgiczne, przeznaczone do wystawiania przeistoczonej hostii, używane podczas nabożeństw.

Jest to mała, zamykana na klucz szafka, umieszczona najczęściej w prezbiterium (za głównym ołtarzem). Jest miejscem, gdzie przechowywane jest chleb eucharystyczny, czyli hostię. Nazwa ta z języka łacińskiego oznacza namiot i nawiązuje do tak zwanego Namiotu Spotkania, w którym przechowywano Arkę Przymierza.

To mebel ścienny, który jest miejscem do spowiedzi. Od XVI wieku w kościele katolickim spowiedź ma charakter nauszny, to znaczy, że wierni spowiadają się bezpośrednio księdzu. Mebel ten ma formę zabudowanego krzesła, z klęcznikami po bokach, z okratowanymi otworami w ścianach bocznych i drzwiczkami przeważnie od frontu.

Z języka łacińskiego oznacza ozdobny ubiór. Jest to szata liturgiczna zakładana przez duchownego do mszy świętej i czynności, które się z nią bezpośrednio łączą. Symbolizuje on kapłańskie obowiązki i godności. Jego kolor uzależniony jest od okresu liturgicznego, w którym sprawowana jest msza.

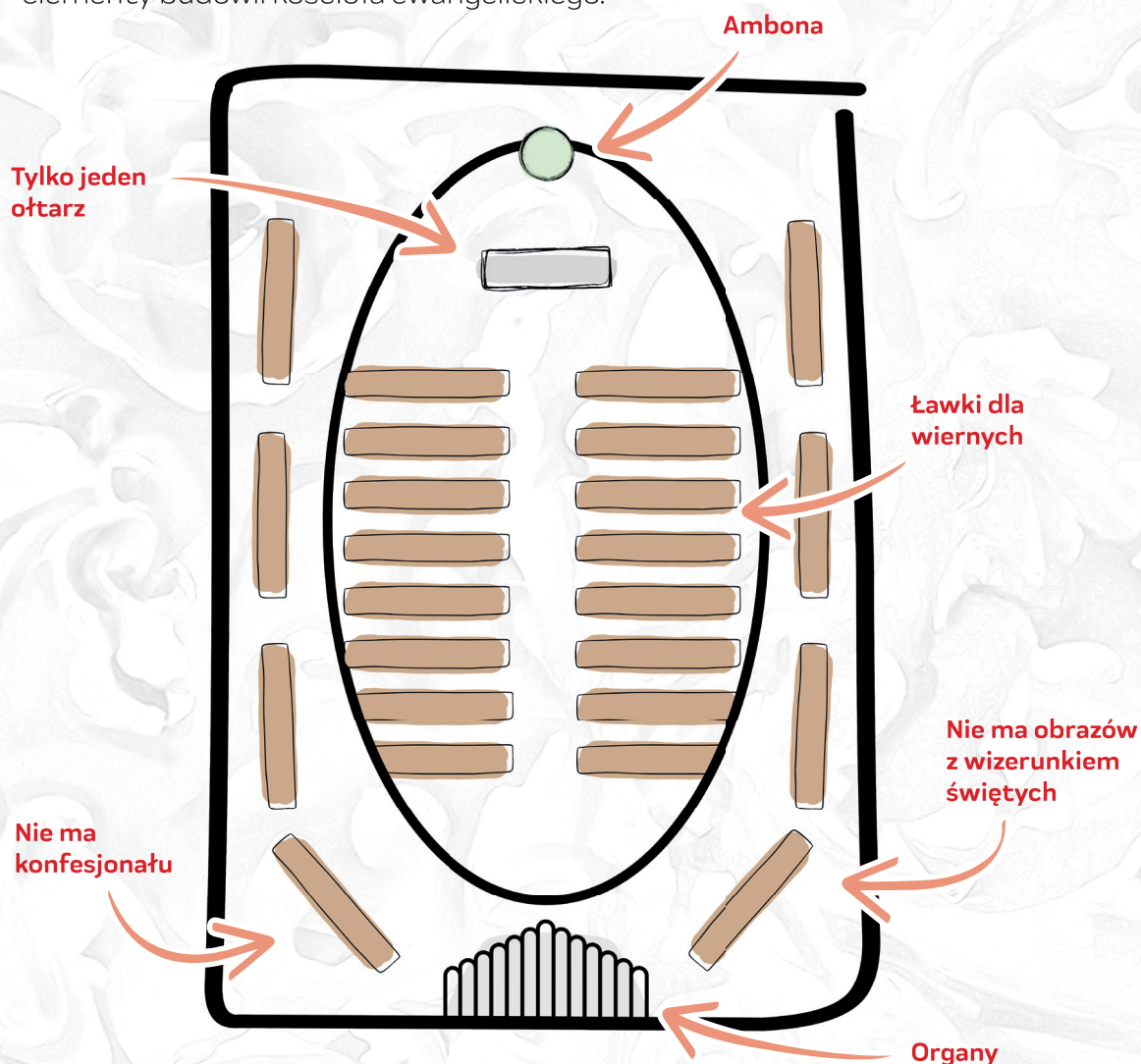
Jest to rodzaj szarfy (przypominającej szalik), jaką kapłan zakłada na szyję do mszy i wszelkich czynności liturgicznych. Jej kolor, podobnie jak ornatu, uzależniony jest od okresu liturgicznego.

Kościół ewangelicki

Nazwa ewangelicyzm pochodzi od słowa „ewangelia” i ma na celu zaakcentowanie potrzeby życia w zgodzie z Ewangelią, czyli zgodnie z wolą Jezusa Chrystusa. W myśl zasady *Sola Scriptura* – *Tylko Pismo*, wiara człowieka, ma wypływać jedynie z Ewangelii świadczącej o Jezusie Chrystusie. Wyznanie ewangelickie powstało w wyniku reformacji. Był to ruch religijno-polityczno-społeczny, zapoczątkowany wystąpieniem Marcina Lutra, który na początku XVI wieku zakwestionował papieski prymat i potępił nadużycia w kościele katolickim.

Na rysunku pokazaliśmy charakterystyczne elementy budowli kościoła ewangelickiego.

Opracowano na podstawie Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego Opatrzności Bożej we Wrocławiu.

AMBONA

Zwana jest także kazalnicą. W kościele ewangelickim Słowo Boże jest sercem ewangelickiego nabożeństwa i manifestuje się je głównie w kazaniu. Przez to samo kazanie może trwać godzinę, a sama ambona jest ważnym elementem świątyni ewangelickiej.

BRAK WIZERUNKÓW ŚWIĘTYCH I TYLKO JEDEN OŁTARZ

Ewangelicy nie uznają kultu Matki Boskiej i nie oddają jej czci. Odrzucają też kult aniołów i świętych, relikwii i wizerunków, dlatego w kościołach ewangelickich brak jest ołtarzy bocznych i przedstawień świętych. Wyjątkiem są postacie znane z Pisma Świętego – Ewangelści i Apostołowie.

SKROMNE WNĘTRZE

W założeniu kościoły ewangelickie mają surowy wystrój wnętrza, brak jest obrazów i bogatych dekoracji.

BRAK KONFESJONAŁU

Spowiedź powszechna – w obrzędzie rzymskim to część mszy świętej, kiedy kapłan oraz wierni odmawiają akt pokuty.

W Kościele Ewangelickim praktykowana jest powszechna spowiedź wszystkich wiernych. Odbywa się zazwyczaj podczas nabożeństwa w czasie liturgii spowiedniej i poprzedza komunię. Nie wyklucza ona jednak spowiedzi indywidualnej tzn. rozmowy duszpasterskiej z duchownym.

- Kapłan w Kościele Ewangelickim kiedyś nazywany był pastorem. Dzisiaj częściej używa się określenia ksiądz ewangelicki.
- Szata jaką nosi pastor to toga.
- Elementem charakterystycznym jest befka, czyli rodzaj krawata w formie dwóch zwisających pasków.

Zadanie 3

Znajdź liczby parzyste i zakreśl przypisane do nich litery. Przepisz litery w puste pola i odczytaj definicje słów związanych z ewangelicyzmem.

1

Dobra nowina o zbawieniu. Jest to dzieło pisane mówiące o życiu i nauce Jezusa Chrystusa. Są to cztery księgi, które są nazwane imionami ewangelistów: Mateusza, Marka, Łukasza i Jana.

2

To ruch religijno-polityczno-społeczny zapoczątkowany wystąpieniem Marcina Lutra, który na początku XVI wieku zakwestionował papieski prymat i potępił nadużycia w kościele katolickim. Efektem sprzeciwu Lutra było zawieszenie 31 października 1517 roku na drzwiach kościoła z Wittenberdze 95 tez, w których potępił m.in. sprzedaż odpustów, gdyż odrzucał możliwość kupienia łaski bożej. Luter nawoływał do dyskusji i wewnętrznej odnowy Kościoła. Twierdził, że Bóg tworzący dobro jest ważniejszy niż instytucje kościelne, które stają pomiędzy człowiekiem i Bogiem, a Biblia jest najwyższym chrześcijańskim autorytetem religijnym. Reformacja była reakcją na negatywne zjawiska, które miały miejsce w kościele katolickim. Duży wpływ na jej rozwój miała działalność Jana Husa w XV wieku.

3

W wyznaniach protestanckich jest to uroczysty obrzęd wyznania swojej wiary i ślubowania wierności Kościołowi. Jest to uroczyste przyjęcie młodych chrześcijan do gminy dorosłych. Konfirmację można porównać do sakramentu bierzmowania w kościele katolickim. Konfirmacja nie ma charakteru sakramentu.

1

2

3

4

45	F	44	R	66	K	45	I
33	A	61	W	52	O	97	K
22	E	13	O	19	R	40	P
29	O	18	E	63	S	37	T
88	W	63	A	38	N	61	A
12	A	70	F	41	N	59	F
65	I	54	O	10	F	15	R
87	H	79	Y	21	A	50	A
10	N	100	R	99	T	93	I
17	T	87	Y	18	I	55	Z
91	E	22	M	73	L	16	S
64	G	51	Z	57	A	38	T
13	Y	19	W	60	R	69	A
43	P	26	A	21	S	53	S
16	E	99	N	58	M	82	O
77	T	17	W	82	A	47	W
33	A	60	C	30	C	60	R
40	L	32	J	91	Ł		
55	S	85	Z	4	J		
72	I	71	K	77	U		
26	A	12	A	100	A		

4

Duszpasterz ewangelicki mianowany przez konsystorz (przedstawiciele duchowieństwa i świeckich w kościołach ewangelickich) danego kościoła. W znaczeniu pierwotnym „pasterz”. W języku polskim duchownego ewangelickiego oficjalnie nazywa się księdzem, zaś zwierzchnika diecezji bądź kościoła biskupem.

Kościół Pokoju w Świdnicy

Zdumiewająca historia i architektura ewangelickiej świątyni

Kościół Pokoju w Świdnicy to największa drewniana barokowa świątynia w Europie (może pomieścić siedem i pół tysiąca wiernych), w której nabożeństwa odprawiane są nieprzerwanie od 1657 roku.

W XVII wieku przez Europę przetoczyła się wojna, która trwała trzydzieści lat (1618 – 1648). Wojna nie ominęła Śląska i Świdnicy. Przemarsze wojsk, pożary i epidemie dziesiątkowały ludność. Po latach krwawych walk zawarto wielostronny traktat pokojowy zwany **pokojem westfalskim**. Na jego mocy katolicki cesarz Ferdynand III Habsburg zezwolił protestantom na Śląsku wybudować trzy kościoły: w Świdnicy, w Jaworze oraz w Głogowie (nie istnieje). Do historii przeszły pod nazwą: **Kościoły Pokoju**. Zgoda cesarska obwarowana była jednak wieloma nakazami. Nie mogły być murowane z cegły i kamienia, lecz wznoszone **z drewna, gliny i słomy**. Nie mogły posiadać wież ani dzwonnicy. Musiały znajdować się poza granicami miasta, a na wykonanie prac dano protestantom zaledwie rok. Zamiarem cesarza było, by kościoły nie przetrwały próby czasu, a jednak istnieją do dziś, wzbudzając podziw i zachwyt.

Świątynia zbudowana jest na planie zbliżonym do krzyża greckiego, którego ramiona traktowane są jako odrębne „hale”. Są to: Hala Chrzta, Hala Ślubów, Hala Zmarłych i Hala Polna. Wnętrze kościoła przypomina dawny teatr, którego bogactwo wyposażenia zdumiewa. Najistotniejsze są: barokowy **ołtarz**, wspaniały **prospekt organowy** oraz efektowna **ambona**, którą umieszczono w centralnym miejscu, aby wierni mogli dobrze słyszeć i widzieć pastora. Aby jak największa liczba wiernych mogła uczestniczyć w nabożeństwie, wzdłuż ścian zbudowano dwa rzędy wewnętrznych balkonów. Jeżeli chcesz się dowiedzieć jak takie balkony się nazywają zeskanyj **kod QR**. Pomiędzy balkonami znajdują się piękne ozdobione łóża i mniejsze balkoniki, w których swoje miejsca mieli bogaci mieszczanie, a nawet książęta z rodu Hochbergów z zamku Książ. Wystrój uzupełniają **wielobarwne malowidła** na stropie (**polichromie**), pełne aniołów, scen i cytatów biblijnych oraz rzeźby i **epitafia**.

Kościół Pokoju w Świdnicy powstał z wiary i pasji, na przekór wyrokom historii. W 2001 roku został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury **UNESCO**, jako niepowtarzalne świadectwo wiary, wspólnoty religijnej oraz rozwiązań architektonicznych.

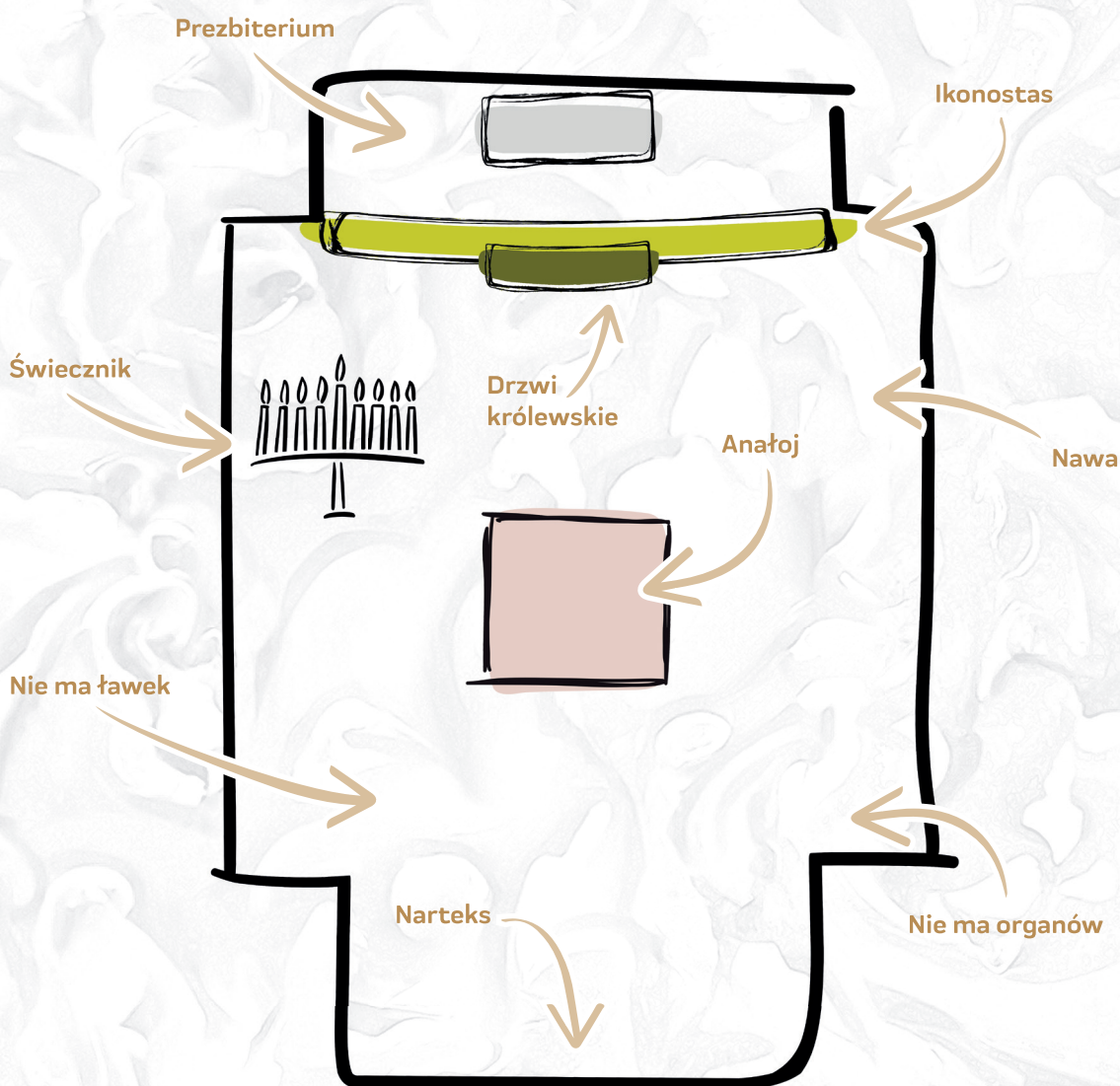

Kościół prawosławny

Prawosławie należy do najstarszych wyznań chrześcijańskich, wyrastających z wczesnego, starożytnego chrześcijaństwa.

Nazwa *prawosławie* wywodzi się z języka starosłowiańskiego i jest tłumaczeniem greckiego słowa *orthodoxia* oznaczającego prawowierność.

Na rysunku pokazaliśmy charakterystyczne elementy budowli kościoła prawosławnego.

Opracowano na podstawie Cerkwi św. Michała Archanioła w Sokołowsku.

Czy wiesz, że:

przestrzeń cerkwi podzielona jest na trzy części, na wzór Świątyni Jerozolimskiej:

NARTEKS (PRZEDSIONEK)

Przeznaczony dla katechumenów (czyli osób przygotowujących się do przyjęcia chrztu) oraz pokutujących.

NAWA

Jest przestrzenią przeznaczoną dla wiernych.

PREZBITERIUM

Jest to część ołtarzowa, przeznaczona dla kapłanów, diakonów i osób asystujących przy Liturgii.

BRAK INSTRUMENTÓW

W cerkwiach prawosławnych nie ma instrumentów. Muzyką cerkiewną nazywa się śpiew wielogłosowy lub jednogłosowy, solowy lub chórally.

IKONOSTAS

Jest najbardziej rozpoznawalnym elementem wyposażenia cerkwi. Oddziela prezbiterium od nawy. Ikonostas pokryty jest kilkoma rzędami ikon – obrazów sakralnych, przedstawiających postacie świętych, sceny z ich życia oraz sceny biblijne. Ikonostas to symboliczna granica pomiędzy sacrum i profanum. W ikonostasie znajdują się trzy pary drzwi. Przez centralne drzwi, zwane Drzwiami królewskimi, przechodzi kapłan sprawujący liturgię, zaś boczne przeznaczone są dla diakonów.

ANAŁOJ

Znajduje się pośrodku cerkwi przed ikonostasem i jest to skośnie ścięty stół (nazywany też analogi-nem), na którym umieszczone są ikony patronalne i księgi cerkiewne.

ŚWIECZNIK

Oprócz centralnego żyrandola, nawę cerkwi rozświetlają świece, wykonane z czystego wosku pszczelego. Świece te palą się miękkim, jasnym i ciepłym płomieniem, mają delikatny aromat miodu i propolisu, który działa uspokajająco.

BRAK ŁAWEK

W cerkwi prawosławnej zwykle nie ma rzędów ławek, gdyż wierni stojąc podczas nabożeństwa twarzą do ołtarza, oddają cześć i szacunek Bogu.

- Kapłan w Kościele prawosławnym nazywany jest księdzem prawosławnym. Czasami spotyka się użycie słowa pop, choć jest to określenie potoczne i coraz rzadziej używane.
- Szata jaką nosi ksiądz prawosławny to riasa.

Zadanie 4

Ukryliśmy w wężu 6 wyrazów związanych z prawosławiem. Czy znajdziesz je wszystkie?

1 P O

Jest to centralny żyrandol z mnóstwem lamp, symbolizujący Światło Boże.

3 I S

Przegroda wykonana z kamienia, drewna lub metalu oddzielająca prezbiterium od nawy.

5 C A

Pismo zapoczątkowane przez św. Cyryla i św. Metodego używane w cerkwiach.

2 C W

Jest to świątynia prawosławna.

4 A J

Inaczej analogin, to skośnie ścięty stół znajdujący się przed ikonostasem, na którym umieszczane są ikony i księgi cerkiewne.

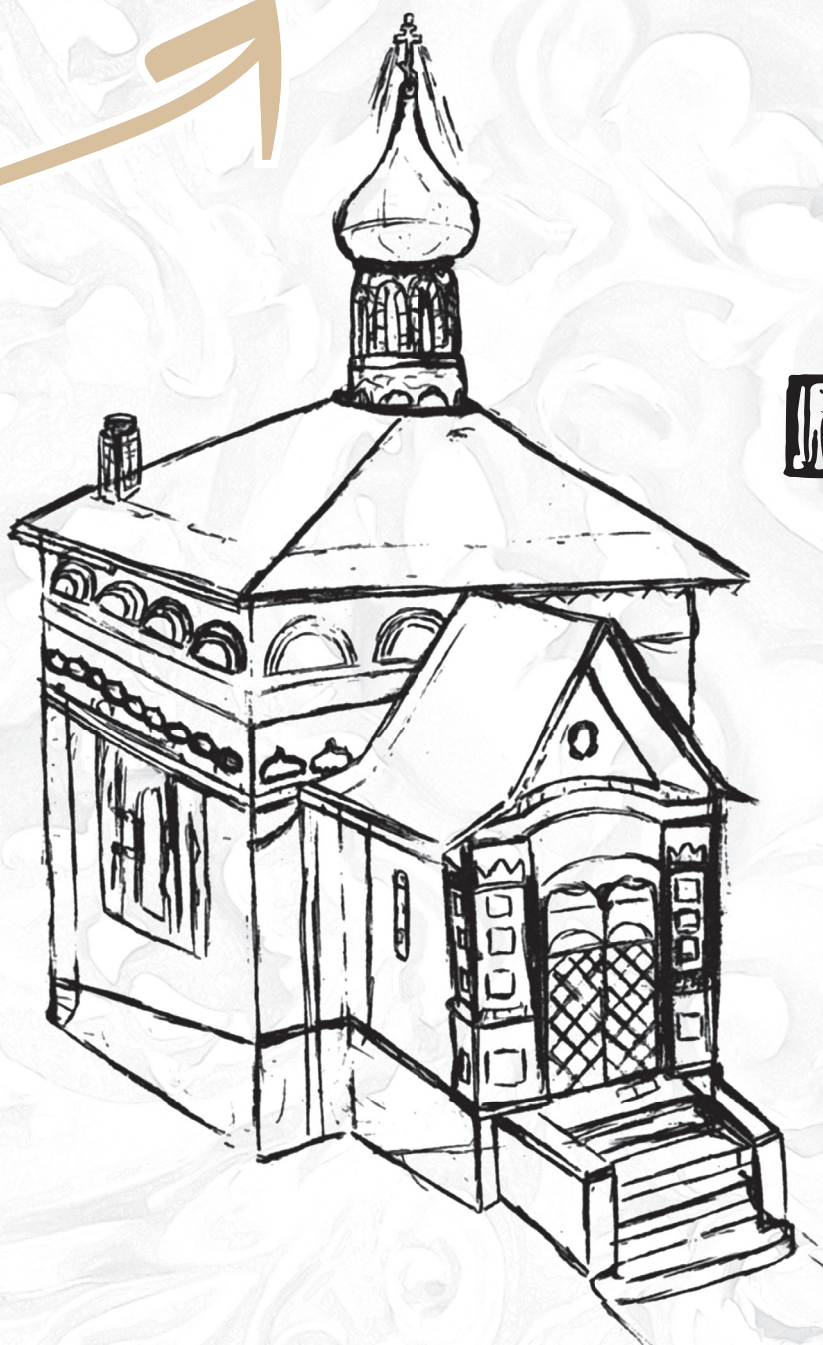
6 K A

Zadaszenie cerkwi. Może mieć wiele znaczeń, np. symbolizować Boga, świętych i świat anielski.

Jest to świątynia prawosławna, budowla orientowana, czyli częścią ołtarzową skierowaną jest na wschód. Może być budowana na planie prostokąta, krzyża lub koła. Zadaszenie cerkwi stanowią kopuły symbolizujące niebo, Boga, świętych i świat anielski. Na każdej kopule znajduje

się krzyż prawosławny: na jednej pionowej belce są trzy belki poprzeczne – górna (ta z tabliczką, którą kazał umocować Piłat „Jezus, Nazarejczyk, Król Żydowski”), środkowa – do której przymocowano ręce Jezusa oraz dolna – pod nogi Chrystusa.

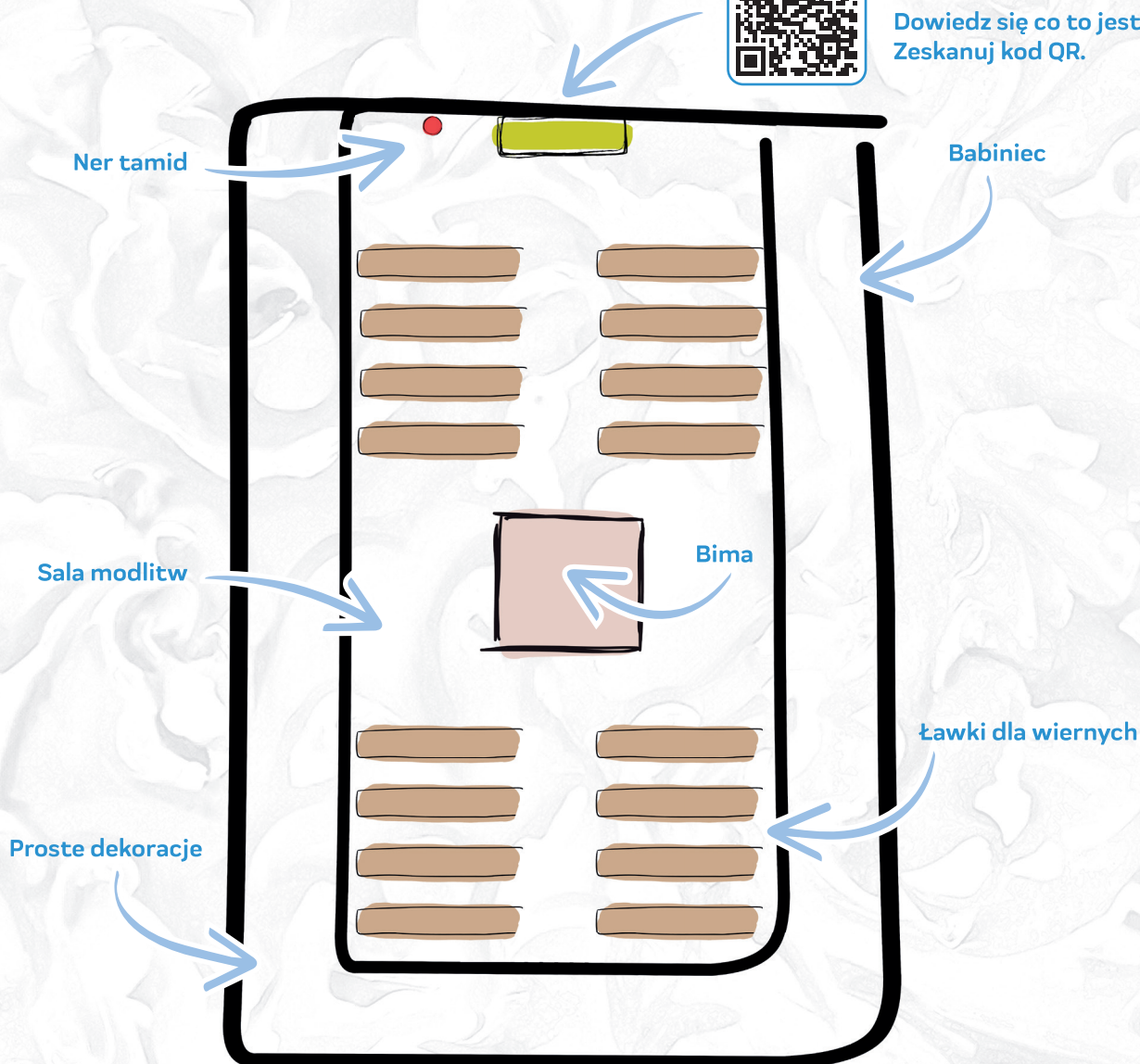
Judaizm

Judaizm, nazywany też wyznaniem Mojżeszowym to religia narodu żydowskiego, która opiera się na wierze w jednego Boga. Obejmuje religię, filozofię i kulturę narodu żydowskiego. Żydzi uważają judaizm za wyraz przymierza, które Bóg zawarł z nimi, jako narodem przez siebie wybranym na świadka. Symbolem judaizmu jest Gwiazda Dawida.

Na rysunku pokazaliśmy charakterystyczne elementy synagogi.

Dowiedz się co to jest.
Zeskanuj kod QR.

Opracowano na podstawie Synagogi Pod Białym Bocianem we Wrocławiu.

SYNAGOGA

Zwana też bożnicą, to żydowski dom modlitwy. Warto zaznaczyć, że synagoga nie jest kościołem. W judaizmie jest to bowiem miejsce modlitw i zgromadzeń religijnych, jak również miejsce zebrań społecznych gminy żydowskiej. Bywa miejscem studiowania Tory i Talmudu czyli podstawowych ksiąg judaizmu.

BABINIEC

W kulturze żydowskiej kobiety miały pilnować ogniska domowego i nie koncentrować się na sferze duchowej. Stąd obecność kobiet w synagogach nie była czymś naturalnym. Z czasem w świątyniach żydowskich pojawiło się miejsce przeznaczone specjalnie dla kobiet, zwane babiniec. Znajdowało się ono zwykle albo na poziomie głównej sali modlitw, w pomieszczeniach do niej dobudowanych (najwyżej z trzech stron, z wyjątkiem wschodniej), albo też – poczynając od końca XVI wieku – przeważnie nad przedsionkiem, tj. od strony zachodniej. Przegroda pomiędzy pomieszczeniami – zasłona, ściana, krata, balustrada – z zasady przesłaniała mężczyznom widok kobiet, zaś kobietom umożliwiała jedynie przysłuchiwanie się modłom. W synagogach reformowanych dla kobiet przeznaczano otwarte galerie, wbudowane w główną salę, także najwyżej z trzech stron.

PROSTE DEKORACJE

Na ścianach synagogi ciężko znaleźć obrazy czy wizerunki świętych. Synagogi najczęściej dekorowane były freskami z motywami roślinnymi. Synagogi w założeniu miały być budowlami prostymi, nie wyróżniającymi się i upodabniającymi się do otaczających budynków mieszkalnych.

- Rabin jest odpowiedzialny za prowadzenie nabożeństw i opiekę nad domem modlitwy.
- Nie jest uważany za kapłana, lecz jest to duchowy przywódca Żydów.
- Pełni funkcję doradcy, sędziego i interpretatora prawa religijnego, a jego autorytet opiera się wyłącznie na wiedzy i „bogobojności”.

Zadanie 5

Znajdź wyrazy związane z judaizmem. Wyrazy mogą być ułożone pionowo, poziomo, na skos, albo od tyłu.

R	G	T	D	O	P	A	L	A	K	M	O	R	A	Z
A	W	R	A	T	I	K	B	I	M	A	P	A	T	O
D	Y	Y	R	M	Ę	G	U	L	A	Z	D	Z	A	R
F	V	T	A	I	C	L	B	B	L	A	A	I	T	G
H	A	Y	Z	S	I	U	U	A	A	D	P	F	S	U
E	S	M	E	N	O	R	A	B	I	R	O	Z	R	Z
R	S	P	R	O	K	Z	N	E	R	T	A	M	I	D
A	U	O	T	T	S	P	H	T	A	O	S	G	K	U
B	A	L	M	G	I	A	Y	A	T	R	N	O	I	Z
I	K	W	Y	A	Ą	R	D	N	E	A	O	T	F	A
N	U	Z	K	N	G	T	R	A	C	G	S	R	O	Z
A	N	D	W	W	H	Y	I	W	T	A	B	A	Z	S
S	A	B	A	B	I	N	I	E	C	C	I	F	S	A
D	H	A	S	L	T	U	S	T	A	R	K	S	Z	G
S	C	N	A	Y	E	U	R	E	W	H	A	J	P	B

- BABINIEC
- BIMA
- CHANUKA
- JAHWE

- KADISZ
- MENORA
- MYKWA
- NER TAMID

- PIĘCIOKSIĄG
- RABIN
- SZABAT
- TORA

Pojęcia

TORA / PIĘCIOKSIĄG

Można ją określić jako Biblię Hebrajską. Jest to najważniejszy tekst objawiony judaizmu. Zapisane jest w niej pięć pierwszych ksiąg biblii.

BIMA

Miejsce w centrum synagogi, z którego odczytywana jest Tora oraz księgi prorockie i prowadzone są modlitwy.

CHANUKA

Jest to ośmiodniowe święto, które nie pochodzi wprost z hebrajskiej Biblii. W trakcie trwania Chanuki codziennie zapalane są świeczki.

JAHWE

Tym słowem Żydzi określają Boga.

KADISZ

Jest to jedna z najważniejszych modlitw w judaizmie.

MENORA

Tak nazywa się siedmioramienny żydowski świecznik.

MYKWA

Chcesz się dowiedzieć co to znaczy? Zeskanuj kod QR.

NER TAMID

To lampka umieszczona w synagodze, symbolizująca obecność boskiego światła.

RABIN

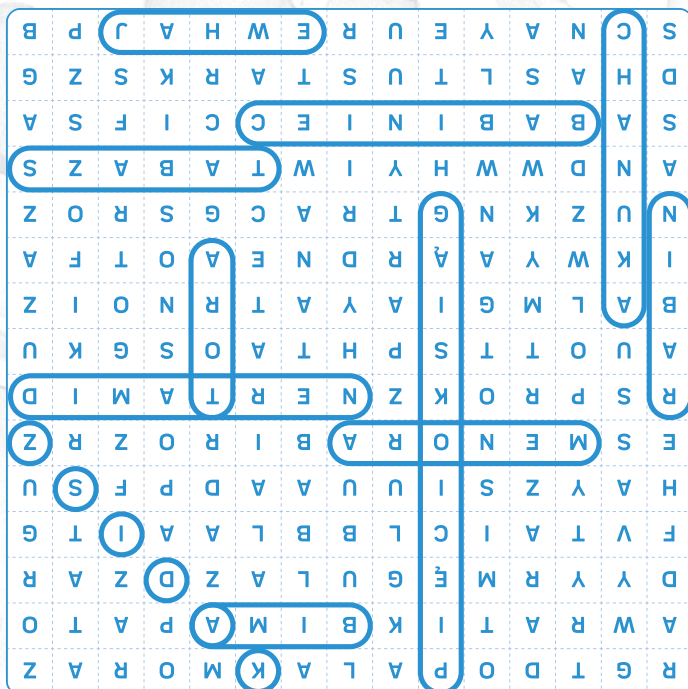
Mentor i duchowy przywódca Żydów, pełni funkcję nauczyciela i doradcy.

SZABAT

W judaizmie siódmy, ostatni dzień tygodnia, będący czasem odpoczynku.

Rozwiązania

Aby zobaczyć rozwiązania odwróć książeczkę.

1. Panikadło
2. Cerkiew
3. Ikonostas
4. Anaf
5. Cyrilica
6. Kopuła

Zadanie 4

1. Epitafium
2. Katedra
3. Stalle
4. Krypta
5. Kaplica
6. Freski
7. Zakrystia
8. Witraż

Zadanie 5

1. Pomarańczowy: hostia
2. Zielony: monstrancja
3. Czerwony: tabernakulum
4. Złoty: konfesonat
5. Szary: ornat
6. Niebieski: stupa
1. Ewangelia
2. Reformacja
3. Konfirmacja
4. Pastor

Zadanie 1

Zadanie 2

Zadanie 3

Zrozumieć Kościoły

Książeczkę tworzyli uczniowie poniższych szkół:

- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Polskich Noblistów w Walimiu
- Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Janusza Korczaka w Jedlinie-Zdroju
- Szkoła Podstawowa nr 3 w Głuszycy
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 im. Marii Konopnickiej w Boguszowie-Gorcach
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 4 im. Kornela Makuszyńskiego z oddziałami przedszkolnym w Strzegomiu
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 im. Orła Białego w Wałbrzychu
- Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 3 w Wałbrzychu
- Zespół Szkolno-Przedszkolny Nr 5 w Wałbrzychu
- Publiczna Szkoła Podstawowa nr 21 im. Olimpijczyków Polskich w Wałbrzychu
- Publiczna Szkoła Podstawowa z Oddziałami Integracyjnymi nr 26 im. Komisji Edukacji Narodowej w Wałbrzychu

Książeczka wydana przez:

Zamek Książ w Wałbrzychu Sp. z o.o.
ul. Piastów Śląskich 1, 58-306 Wałbrzych

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego